СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ

Поля Ангелова, проф. д-р
Катедра „Статистика и приложна математика“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
e-mail: p.angelova@uni-svishtov.bg

Резюме: *Борбата с бедността и социалното изключване е актуален проблем на национално и европейско ниво, а количествената оценка на тяхното равнище – необходима за набелязване на мерки за тяхното преодоляване. В доклада е извършен е статистически анализ на динамиката на индикаторите за оценка на бедността, изчислявани по стандартизирана методика. Очертани са тенденциите и регионалните различия между равнището на бедността на ниво статистически райони чрез показателя „население в риск от бедност или социално изключване”, за оценката на който се използват три индикатора: „лица, живеещи в риск от бедност“, „лица, живеещи в материални лишения“ и „лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност“ за периода 2010-2019 г.*

Ключови думи*: бедност, индикатори, статистически анализ, регионални различия, тенденции.*

JEL: *C10, I31, I32.*

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA

Polya Angelova, Prof. PhD
Department of Statistics and Applied Mathematics,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
e-mail: p.angelova@uni-svishtov.bg

Abstract: *Fighting poverty and social exclusio is a current issue at national and European level, and quantification at their level is needed to identify policies for poverty reduction. In this article is performed a statistical analysis of the dynamics of poverty assessment indicators, calculated according to a standardized methodology. Trends and regional differences between the level of poverty at the level of statistical regions are established through the indicator ”people at risk of poverty or social exclusion”, for the assessment of which three indicators are used: “people at risk of poverty”, “people in material deprivation” and “people living in households with very low work intensity” for the period 2010-2019.*

Key words: *poverty, indicators, statistical analysis, regional differences , trends.*

JEL: *C10, I31, I32.*

Борбата с бедността, социалното изключване и подобряване на условията на живот се определя като един от стратегическите приоритети на Европейския съюз. Една от основните цели на Стратегия „Европа 2020“ е намаление с 20 млн. души на броя на застрашените от бедност на европейско равнище. С това делът на населението в Европа, живеещо под националните прагове на бедността, трябва да бъде намален с 25% (Европа 2020. Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, 2010, стр. 13). За реализация на поставените цели е разработена водеща инициатива „Европейска платформа срещу бедността“. Чрез нея се осигурява икономическо, социално и териториално сближаване за реално достигане на ефектите от икономическия растеж до хората, живеещи в условията на бедност и социално изключване.

На национално равнище страните-членки на ЕС дефинират и реализират мерки за осигуряване на подкрепа на групи от населението в особен риск, с които да разгънат системите си за социална защита, насочени към ограничаване на бедността и социалното изключване. В Националната програма за реформи на България за постигане целите на Стратегия „Европа 2020“ (Национална програма за реформи (2011-2015 г.), 2011, стр. 82) се поставя националната цел към 2020 г. броят на населението, живеещо под прага на бедност да намалее с 260 хил. души, което е 16% от бедните през 2008 г. Намалението е спрямо базовата 2008 г., когато населението в бедност в страната е било 1,63 млн. души.

Бедността е явление с различни измерения, като от една страна включва липсата на средства за задоволяване на основните потребности, а от друга – липсата на условия и предпоставки за водене на достоен и пълноценен живот в резултат на невъзможност за избор. Рискът от бедност е различен както за отделните възрастови, полови и образователни групи, така и за отделните териториални единици в страната. Анализът на бедността в регионален аспект има основополагащо значение за насочване на регионалната политика за борба с това значимо явление. Установяването на „гнездата“ на бедност, концентрирани в определени територии (или социални групи), позволява да се разработят превантивни мерки и политики-антибедност.

През 2011 г. Националният статистически институт включва в Националната статистическа програма за 2012 г. регулярно наблюдение на индикаторите, които измерват напредъка по изпълнение на целите и реформите, чрез което се осигурява официална статистическа информация за тези процеси. (Национална статистическа програма за 2012 г., 2012). Обективната и адекватна статистическа информация дава възможност да се анализират сложните взаимовръзки между факторите,

които обуславят бедността и свързаните с нея процеси. Информационното осигуряване на индикаторите за оценка се осъществява чрез многоцелевото наблюдение „Статистика на доходите и условията на живот (Statistics on Income and Living Condition – EU-SILC), провеждано в европейската статистическа практика, в т.ч. и в България (Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC). Методология, 2015). Методологията дефинира следните индикатори за оценка на бедността:

✓ Лица, живеещи в риск от бедност. Това са лица с доход под линията на бедността, която се определя като 60% от националния медианен еквивалентен разполагаем доход. Изчислява се като абсолютен показател – брой лица, и като относителен дял – процент от населението за референтната година.

✓ Лица, живеещи в материални лишения. Това е субективен показател, който се базира на отговорите на домакинствата относно девет конкретни показатели за материални лишения – затруднения при плащането на определени разходи за жилището; възможности за едноседмична почивка извън дома; притежание на телефон и т.н.

✓ Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност. Тук се отнасят лица на възраст до 59 г., живеещи в домакинства, където възрастните са работили по-малко от 20% от техния работен потенциал през изминалата година.

✓ Население в риск от бедност или социално изключване (комбиниран индикатор). Включва лицата, отнесени в предходните три показателя, но без кумулативното им натрупване, т.е. независимо в колко индикатора попада дадено лице, при изчисляването на комбинирания показател то се взема под внимание само веднъж.

Националният статистически институт поддържа база данни по посочените показатели от 2010 г. Същите са представени в три разреза – на национално равнище, по статистически райони и по области. За целите на настоящото изследване са използвани данни по статистически райони, които условно са обединени в категориите Северна България – Северозападен район (СЗР), Северен централен район (СЦР) и Североизточен район (СИР), и Южна България – Югоизточен район (ЮИР), Югозападен район (ЮЗР) и Южен централен район (ЮЦР) (Таблица 1).

По данни на НСИ **линията на бедност** общо за страната проявява трайна тенденция на нарастване, като от 3540 лв. на лице от домакинство през 2010 г. достига 4957 лв. през 2019 г., което в относителен размер възлиза на 40%. Тази положителна тенденция се характеризира с

регионални различия през периода. Най-голямо е нарастването на линията на бедност в СЦР и СИР – с почти 50%, а най-слабо – в ЮЦР и СЗР, съответно с 30% и 35%. Регионалните равнища на линията на бедност се различават твърде силно от средното за страната и по отделни години. Линията на бедност по последни актуални данни за 2019 г. е представена на фигура 1.

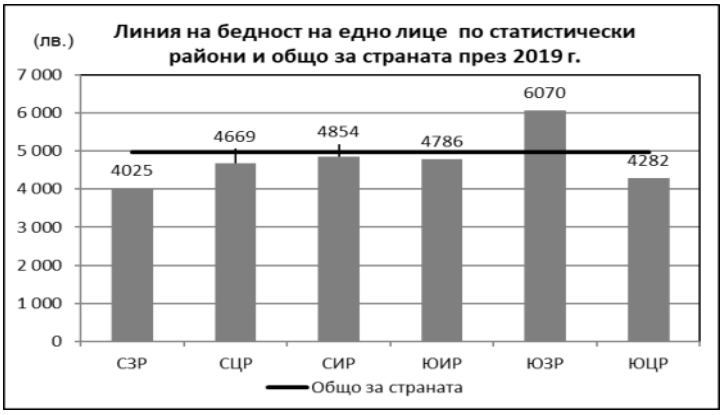

Фиг. 1. Линия на бедност по статистически райони

Северозападен район, Южен централен район и съответно техните области, са с най-ниска линия на бедност почти през целия период. Доходът, който определя линията на бедност в СЗР, варира между 2961 лв. през 2010 г. и 4025 лв. през 2019 г. Това означава, че линията на бедност в района в началото на периода е била около 84% от средното равнище за страната, като това съотношение за съжаление намалява и в края на периода е 81%. Аналогично е положението в ЮЦР, като през анализирания период доходът, характеризиращ линията на бедност, проявява колеблива тенденция на изменение (нарастване и намаление). Едва след 2017 г. тенденцията е възходяща и линията на бедност превишава в края на периода тази в началото. Независимо от това, остава под средното равнище за страната.

ЮИР, СИР и СЦР се доближават най-много до линията на бедност за страната, като тази тенденция се наблюдава почти през целия период. В Югоизточен район линията на бедност е най-близо до средната за страната, като варира от 93,8% през 2013 г. до 103,1% през 2018 г., когато я превишава. В Североизточен район линията на бедност възлиза на 92,1% от средната за страната през 2011 г., след което се доближава с ускорени темпове и през 2017 г. я превишава с 1,5%. В

Северен централен район линията на бедност през целия период е под средната за страната, но близо до нея – между 88% и 94%.

Единственият статистически район, чиято линия на бедност е по-висока от средната за страната през целия период, е Югозападен район, като превишението е между 22% и 28%. Този резултат е логичен, тъй като в границите на този район е разположена София столица и София област, които определят високия икономически потенциал на целия регион.

Общият преглед на информацията за равнищата на съставните и комбинирания индикатори за оценка на бедността през анализирания период (виж Таблица 1.) показва разнопосочни промени с различна интензивност. В началото на периода най-високи са равнищата на *комбинирания индикатор* в СЦР – 57,6%, следван от ЮЦР – 53,7% и СИР, СЗР и ЮИР – с малко над 51%. Отново единствено ЮЗР е с нива на показателя под средното за страната – 39,7% при 49,2% за България. През 2019 г. комбинираният индикатор общо за страната и по отделни райони намалява значително, като се запазват ясно изразени регионални различия и само в ЮЗР равнището на индикатора (28%) е под средното за страната (32,5%). В останалите райони стойностите му варират между 32% и 35% (фиг. 2).

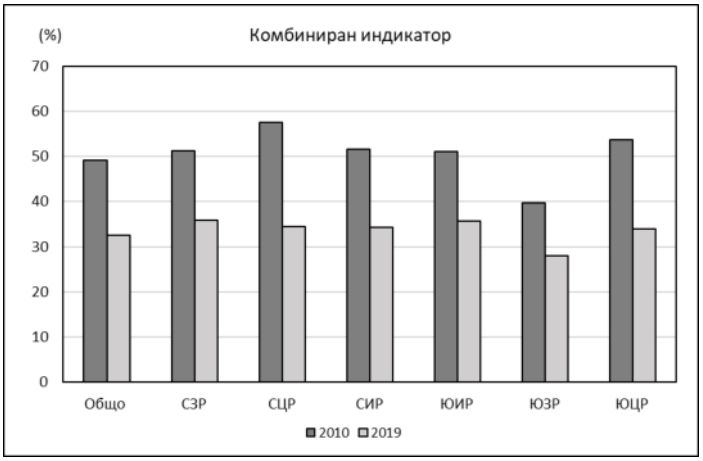

Фиг. 2. Динамика на индикатора „население в риск от бедност или социално изключване“ по статистически райони

Таблица 1

Индикатори за оценка на бедността по статистически райони за периода 2010-2019 г.

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Лица, живеещи в риск от бедност (%)										
Общо	**20,7**	**22,2**	**21,2**	**21,0**	**21,8**	**22,0**	**22,9**	**23,4**	**22,0**	**22,6**
СЗР	24,3	22,8	20,1	22,8	19,8	21,6	22,5	21,2	21,9	22,1
СЦР	22,1	21,7	20,2	15,1	16,3	17,3	20,1	21,1	19,1	21,1
СИР	21,4	22,2	22,5	23,0	20,9	23,1	24,3	24,9	23,1	21,8
ЮИР	24,2	23,0	22,0	23,2	23,4	19,7	22,5	26,1	23,7	23,6
ЮЗР	16,2	19,0	18,0	19,0	18,4	20,6	22,7	21,0	20,6	21,6
ЮЦР	17,9	21,3	23,4	21,9	25,2	25,9	24,8	23,5	22,3	21,5
2. Лица, живеещи в материални лишения (%)										
Общо	**45,7**	**43,6**	**44,1**	**43,0**	**33,1**	**34,2**	**31,9**	**30,0**	**20,9**	**19,9**
СЗР	46,3	45,4	44,4	45,0	36,0	35,7	32,7	32,0	26,0	24,8
СЦР	55,2	51,6	47,0	43,3	35,8	36,3	35,2	31,6	20,8	23,7
СИР	48,1	45,8	46,7	49,8	39,0	40,6	37,0	36,4	24,3	22,7
ЮИР	49,6	49,8	52,3	46,7	35,7	35,9	34,8	31,7	24,1	25,8
ЮЗР	33,9	34,5	35,8	34,4	24,9	25,0	23,2	22,3	14,2	13,3
ЮЦР	51,8	44,4	46,5	47,0	36,0	40,3	37,1	33,9	23,6	23,9
3. Лица, живеещи в домакинства с безработни или нисък интензитет на икономическа активност (%)										
Общо	**7,3**	**10,1**	**11,2**	**11,6**	**11,2**	**10,9**	**11,0**	**10,5**	**8,6**	**8,7**
СЗР	13,8	14,7	16,5	16,2	15,4	17,0	17,0	17,1	17,0	16,3
СЦР	8,2	11,8	11,3	9,1	13,1	12,1	11,6	12,6	8,7	9,4
СИР	8,2	11,1	11,5	12,5	13,4	14,7	11,7	11,9	11,1	8,1
ЮИР	7,0	9,9	13,2	13,4	7,8	8,4	8,8	10,2	6,3	7,3
ЮЗР	3,8	6,1	7,5	5,9	7,5	5,6	7,3	6,1	4,5	5,4
ЮЦР	7,1	11,9	12,2	15,9	14,8	15,0	14,5	12,3	10,8	11,1
4. Население в риск от бедност или социално изключване (комбиниран индикатор) (%)										
Общо	**49,2**	**49,1**	**49,3**	**48,0**	**40,1**	**41,3**	**40,4**	**38,9**	**32,8**	**32,5**
СЗР	51,3	51,2	49,7	51,5	42,4	42,1	42,0	40,8	37,3	35,8
СЦР	57,6	57,3	53,4	47,2	42,1	44,2	43,0	40,2	30,6	34,5
СИР	51,6	50,8	50,9	54,2	45,1	48,0	43,9	42,8	37,0	34,3
ЮИР	51,0	53,0	56,3	50,7	41,1	41,1	42,3	40,0	35,0	35,7
ЮЗР	39,7	41,4	41,3	40,1	31,8	34,3	35,0	33,4	28,6	28,0
ЮЦР	53,7	49,9	51,7	52,3	44,4	46,9	44,4	40,2	34,4	33,9

Източник: авторът по данни на НСИ: Социално включване и условия на живот (SILC). ИС Инфостат. *https://infostat.nsi.bg/infostat*.

Съставните индикатори се характеризират с различна динамика и интензивност на различията. Относителният дял на *лицата, живеещи в риск от бедност,* общо за страната, проявява тенденция към нарастване – от 20,7% в началото на периода до 23,4% през 2017 г., след което слабо намалява до 22,6% през 2019 г. За районите от Северна България се наблюдава тенденция на намаление на показателя, като през 2019 г. и в трите района равнището му е под средното за страната. В Южна България съставният индикатор нараства почти през целия период, като в края на периода само в ЮЗР равнището му е под средното за страната.

Тенденцията на втория съставен индикатор – *лица, живеещи в материални лишения*, е низходяща, както общо за страната, така и по статистически райони. Изключение прави ЮИР, където има нарастване на показателя, който в края на периода е с 5,9 процентни пункта над средното равнище за страната. Най-ниско е равнището в ЮЗР , където и единствено е под средното за страната през 2019 г. – 13,9% при 19,9 за страната. В останалите райони, независимо от значителното намаление (между 2 и 3 пъти) показателят има стойности над средната за страната.

Динамиката на третия съставен индикатор – *лица, живеещи в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономическа активност*, е колеблива, но тенденцията като цяло е в посока на нарастване, както за отделните райони, така и за страната. В районите на Северна България нарастването е с темпове, надвишаващи средните за страната. В СЗР стойностите на индикатора са най-големи през целия период, като и нарастването е най-осезаемо. През 2019 г. равнището му надвишава почти два пъти средното за страната. Подобна е ситуацията и в СЦР, но там разликата спрямо средното равнище е по-малка. В СИР показателят бележи бързо нарастване до 2015 г., след което намалява и в края на периода почти достига началното си равнище. В районите на Южна България нараства, но остава под средната стойност за страната. В ЮЗР се наблюдава най-ниското равнище на показателя през целия анализиран период.

За оценка на интензивността на регионалните различия в индикаторите за характеризиране на бедността е използван коефициентът на вариация (V_a) спрямо средното значение за страната – по отделни индикатори и години (виж Таблица 2).

Таблица 2

Коефициент на вариация на индикаторите за оценката на бедността

(%)

Индикатори	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Риск от бедност	45,7	43,6	44,1	43,0	33,1	34,2	31,9	30,0	20,9	19,9
Материални лишения	46,3	45,4	44,4	45,0	36,0	35,7	32,7	32,0	26,0	24,8
Икономическа активност	55,2	51,6	47,0	43,3	35,8	36,3	35,2	31,6	20,8	23,7
Комбиниран индикатор	48,1	45,8	46,7	49,8	39,0	40,6	37,0	36,4	24,3	22,7

Източник: изчисления на автора.

От получените резултати се очертават две тенденции. Регионалните различия по отделни индикатори спрямо средните им равнища за страната са значителни – всички коефициенти на вариация са над 45% в началото на периода и между 19% и 24% в края на периода. Т.е. няма ясно изразено различие по отношение на някои от индикаторите. По-важната тенденция обаче, намира израз в намаляване на регионалните различия през изследвания период и то при всички индикатори – над 2 пъти.

Най-големи са регионалните различия между статистическите райони и средното равнище за страната при втория съставен индикатор – лица, живеещи в материални лишения $(V_a = 24{,}8\%)$. Следва третият съставен индикатор – лица, живеещи в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономическа активност $(V_a = 23{,}7\%)$ и лицата, живеещи в риск от бедност $(V_a = 19{,}9\%)$. Вариацията в края на периода както при комбинирания, така и при съставните индикатори, може да се оцени като умерена, а тенденцията – като положителна.

В заключение може да се отбележи, че в резултат на сравнителния анализ и оценката на бедността в регионален аспект се налага изводът, че са налице сериозни различия както между отделните райони, така и спрямо средното равнище за страната. Статистическите райони се характеризират със своя специфика в икономическото си развитие и именно това основно дава отражение върху социалното състояние на населението, в т.ч. равнището на бедността. От друга страна, големият териториален обхват на статистическите райони и включването на различни (дори) географски области ограничава възможностите за по-детайлен анализ и оценка на бедността. По тази причина трудно могат да се очертаят ясно изразени тенденции за категории като

Северна и Южна България. Това налага анализите да се задълбочат на по-ниски териториални равнища с оглед прилагане диференциран подход за целенасочено въздействие и преодоляване на бедността на регионално ниво.

ЛИТЕРАТУРА

Европа 2020. Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. (03 март 2010 г.). Изтеглено на 12 април 2018 г. от http://www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&Id=124

Национална програма за реформи (2011-2015 г.). (15 април 2011 г.). София. Изтеглено на 20 април 2018 г. от http://www.minfin.bg/bg/867

Национална статистическа програма за 2012 г. (23 януари 2012 г.). София. Изтеглено на 31 март 2018 г. от http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=854

Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC).Методология. (16 януари 2015 г.). София, НСИ. Изтеглено на 17 март 2018 г. от http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/metadata/SILC_Metodology.pdf